

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО НАДАННЯ
СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДІТЯМ,
ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК
ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ
КОНФЛІКТІВ**

Список скорочень

ВПО	внутрішньо переміщена особа
КПВВ	контрольний пункт в'їзду-виїзду в зоні проведення Операції Об'єднаних Сил
КМУ	Кабінет Міністрів України
Мінсоцполітики	Міністерство соціальної політики України
МОН	Міністерство освіти і науки України
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я України
Нацсоцслужба	Національна соціальна сервісна служба України
ОМС	органи місцевого самоврядування
СЖО	складні життєві обставини
ССД	служба у справах дітей
ТГ	територіальна громада
ТОТ	тимчасово окупована територія України
ЦСС	центр соціальних служб
ФСР	фахівці соціальної роботи

ПЕРЕДМОВА

З початку російського повномасштабного вторгнення в Україну постраждали десятки тисяч дітей. Зокрема, протягом 2023 року, статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, отримали 120 973 дитини. Це діти, які пережили травми, поранення, фізичне, сексуальне або психологічне насильство. Також до цієї категорії віднесені діти, які були викрадені, незаконно вивезені за межі країни, залучені до участі в діях воєнізованих чи збройних формувань, незаконно утримувалися або зазнали інших негативних наслідків через воєнні дії. Надання цього статусу має на меті привернути увагу суспільства до вразливості та потреб цих дітей, а також забезпечити їм необхідний соціальний захист, підтримку та допомогу.

Одним з ключових завдань Національної соціальної сервісної служби України є реалізація державної політики у сфері здійснення державного контролю за дотриманням прав дітей. Під час координації підтримки та моніторингу надання соціальних послуг, спеціалістам Нацсоцслужби та регіональним працівникам безпосередньо варто звертати увагу на дотримання вимог законодавства щодо встановлення статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, і організації надання їй необхідних соціальних послуг.

У цих методичних рекомендаціях детально розглянуто порядок надання статусу дітям, розроблено алгоритм дій та взаємодії суб'єктів на рівні ОМС, зроблено огляд нормативно-правової бази, наведені рекомендації щодо спілкування з постраждалими дітьми різного віку, особливості проведення опитування дитини, проаналізовано поширені помилки, що можуть призводити до порушення прав дитини та зазначено індикатори посттравматичного стану дитини.

Ми працюємо з людьми, які опинилися у складних життєвих обставинах: тими, хто зазнав насильства, втратив майно, чії права були не реалізовані або порушені, хто не отримав належного соціального захисту з різних причин. Кожен з вас - професіонал, що забезпечує рівний доступ до соціальних послуг для всіх. Фахівець, який надасть фахову консультацію, пораду, знайде потрібні слова підтримки й поверне віру в справедливість.

Видання підготовлене експертами, з-поміж представників державних та міжнародних організацій. Висловлюю вдячність всім членам робочої групи за їхній внесок у підготовку методичних рекомендацій щодо координації, підтримки та моніторингу надання соціальних послуг дітям.

Посібник сприятиме налагодженню міцної багатосторонньої співпраці між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та представниками громадського сектору, що дозволить об'єднати зусилля для розв'язання нагальних соціальних потреб дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Голова НСССУ

Василь Луцик

З початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну унаслідок воєнних дій майже щодня трапляються випадки **поранення, контузії або каліцтва дітей**.

Права дітей під час збройного конфлікту, положення щодо їхнього захисту та підтримки визначені **Конвенцією ООН про права дитини (стаття 38), Факультативним протоколом до Конвенції ООН про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (ратифікованим Україною 23.06.2004 року), Законом України «Про охорону дитинства» (статті 1, 30 та 30-1), Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (статті 7, 9, частини 8, 9 статті 11), Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» (статті 1, 7) тощо.**

За даними, наведеними в Публічному звіті голови Нацсоцслужби про підсумки діяльності за 2023 рік, в Україні статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, отримали **120 973 дитини**.

До початку повномасштабного збройного вторгнення РФ в Україну 24.02.2022 року законодавством України вже було визначено поняття «дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів». Так, відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону дитинства» такою вважається **дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, в тому числі в полоні.**

Згідно зі **статтею 30-1 Закону** держава вживає всіх необхідних заходів для забезпечення захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, догляду за ними та возз'єднання їх із членами сім'ї, включаючи розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон.

Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, надається відповідно до однойменного **Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 року № 268** (зі змінами та доповненнями). (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF#Text>). Далі наводиться текст цього Порядку з певними роз'ясненнями щодо застосування на практиці його положень.

**Порядок надання статусу дитини,
яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів**
Затверджений постановою Кабінету Міністрів України
від 05.04.2017 року № 268

1. Цей Порядок визначає механізм надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі – статус).

2. У цьому Порядку терміни вживаються у такому значенні:

фізичне насильство, якого зазнала дитина внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі – фізичне насильство), – отримання дитиною у період її перебування в зоні воєнних дій та збройних конфліктів тілесних ушкоджень різного ступеня, які завдали їй фізичного болю, спричинили розлад її здоров'я;

сексуальне насильство, якого зазнала дитина внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі – сексуальне насильство), – перенесені дитиною дії сексуального характеру у період її перебування в зоні воєнних дій та збройних конфліктів, зокрема: демонстрування статевих органів; статевий акт у присутності дитини; статеві зносини чи розпусні дії з дитиною, задоволення статевої пристрасті з дитиною; втягнення дитини в зайняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією; примушування до участі у виготовленні зображень, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм, інших предметів порнографічного характеру, а також інші правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини;

психологічне насильство, якого зазнала дитина внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі – психологічне насильство), – моральні та психологічні страждання (травми) дитини, що не потребують доведення, і які вона перенесла внаслідок її проживання/ перебування в умовах воєнних дій, збройних конфліктів, тимчасової окупації, її внутрішнього переміщення або переміщення за кордон, як наслідок залишення свого місця проживання/перебування у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, а також загибелі (зникнення безвісти), потрапляння у полон, смерті внаслідок отриманих у результаті збройного конфлікту поранення, контузії або каліцтва на території України чи за кордоном її батьків або одного з них – із числа цивільних осіб, а також її батьків або одного з них – з числа осіб, визначених пунктом 2 Порядку надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 740 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 78, ст. 2605; 2022 р., № 57, ст. 3390).

3.

Право на отримання статусу має дитина, а також особа, яка на час воєнних дій, збройних конфліктів, збройної агресії Російської Федерації не досягла 18 років (повноліття), і в результаті:

- ▶ отримали поранення, контузію, каліцтво;
- ▶ зазнали фізичного, сексуального насильства;
- ▶ були викрадені або незаконно вивезені за межі України;
- ▶ залучалися до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань;
- ▶ незаконно утримувалися, у тому числі в полоні;
- ▶ зазнали психологічного насильства.

КОМЕНТАР

Під поняттям **«дитина»** розуміється **кожна людська істота до досягнення нею 18-річного віку** (стаття 1 Конвенції ООН про права дитини).

Тобто поняттям «дитина» – у контексті переліку дітей, які можуть отримати статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, – охоплюються також **діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування** «дитина-сирота – дитина, в якій померли чи загинули батьки»; «діти, позбавлені батьківського піклування, – діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами Національної поліції, пов'язаним з відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також діти, розлучені із сім'єю, підкинуті діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки, діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків з причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України, в районах проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та безпритульні діти» (стаття 1 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»).

4.

Наслідками воєнних дій і збройних конфліктів для дитини можуть бути одна, кілька або всі обставини, зазначені в пункті 3 цього Порядку. Під час **надання дитині статусу** заявником визначається **обставина**, яка мала найбільший негативний вплив на стан здоров'я та розвиток дитини.

КОМЕНТАР

Для того, щоб заявникові визначити обставину, яка справила найбільш негативний вплив на стан здоров'я та розвиток дитини, варто перед зазначенням такої обставини у заяві **провести оцінку рівня безпеки дитини** відповідно до Порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 року № 585.

Відповідно до положень пункту 2 зазначеного Порядку **складні життєві обставини, в яких перебуває дитина**, – умови, що негативно впливають на життя дитини, стан її здоров'я та розвиток (інвалідність, тяжка хвороба, безпритульність, перебування у конфлікті із законом, залучення до найгірших форм дитячої праці, залежність від психотропних речовин, інші види залежності, жорстоке поводження, зокрема домашнє насильство, у тому числі у разі, коли кривдником є дитина, ухиляння батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставини стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо), установлені за результатами оцінювання потреб дитини та її сім'ї у соціальних послугах.

5.

Статус надається органом опіки та піклування за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання/перебування дитини як внутрішньо переміщеної особи, за місцем звернення, якщо місце проживання/перебування дитини не задеклароване/не зареєстроване або задеклароване/зареєстроване на території, на якій ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованій Російською Федерацією, або за місцем виявлення такої дитини місцевими органами виконавчої влади та/або органами місцевого самоврядування.

КОМЕНТАР

Статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, надається лише за місцем проживання/місцем перебування такої дитини. Визначення цих понять наводиться у статті **3 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні»**.

Місце перебування – житло або спеціалізована соціальна установа для бездомних осіб, інший надавач соціальних послуг з проживанням, у якому особа, яка отримала довідку про звернення за захистом в Україні, проживає строком менше шести місяців на рік або отримує соціальні послуги.

Місце проживання – житло з присвоєною у встановленому законом порядку адресою, в якому особа проживає, а також апартаменти (крім апартаментів у готелях), кімнати та інші придатні для проживання об'єкти нерухомого майна, заклад для бездомних осіб, інший надавач соціальних послуг з проживанням, стаціонарна соціально-медична установа та інші заклади соціальної підтримки (догляду), в яких особа отримує соціальні послуги.

З вищенаведеного можна зробити висновок, що статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, може отримати і **дитина з іноземним громадянством**, в разі наявності у неї довідки про звернення за захистом в Україні, яка видається Державною міграційною службою України. Щодо дітей з громадянством України слід враховувати лише місце проживання дитини.

Відповідно до пункту 3-1 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 року № 866, «з метою створення належних умов для забезпечення реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї, підтримки сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, і захисту прав дітей у таких сім'ях ...(уповноважені суб'єкти взаємодії)... забезпечують виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, за місцем їх проживання (перебування)».

Місцем проживання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, за статтею 1 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», є **місцезнаходження закладу** для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, жила приміщення дитячого будинку сімейного типу, прийомної сім'ї, опікунів або піклувальників, житло, в якому дитина проживає, інше житло.

6.

Для надання статусу законний представник дитини або у разі, коли дитина переміщується без супроводження батьків або осіб, які їх замінюють, її родичі (баба, дід, прабаба, прадід, тітка, дядько, повнолітні брат або сестра), вітчим, мачуха, представник органу опіки та піклування **подають до служби у справах дітей заяву про надання статусу**, згоду на обробку персональних даних відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» і засвідчені в установленому порядку копії таких документів:

- **свідоцтва про народження дитини** або іншого документа, що посвідчує особу дитини;
- **документа**, що посвідчує особу заявника;
- **документа**, що підтверджує повноваження законного представника дитини (у разі коли дитина постійно проживає/перебуває у закладі охорони здоров'я, закладі освіти або іншому дитячому закладі, – документа, що підтверджує факт перебування дитини в такому закладі) або родинні стосунки між дитиною та заявником;
- **довідки** про взяття дитини на облік як внутрішньо переміщеної особи (у разі наявності);
- **паспорта громадянина України**, виготовленого у формі книжечки (у разі наявності);
- **паспорта громадянина України** або паспорта громадянина України для виїзду за кордон у формі е-паспорта або е-паспорта для виїзду за кордон (у разі наявності);
- **витягу з реєстру** територіальної громади (у разі наявності).

У разі відсутності відомостей про задеклароване/зареєстроване місце проживання/перебування дитини або документів, зазначених в абзацах другому – п'ятому цього пункту, доказами підтвердження її місця проживання/перебування на території, на якій ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованій Російською Федерацією, **можуть бути відомості, які містяться в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, або документи про право власності батьків або дитини на рухоме чи нерухоме майно, або свідоцтво про базову загальну середню освіту, або атестат про повну загальну середню освіту, або документ про професійно-технічну освіту, або таблиць успішності, або учнівський квиток, або медичні документи, або свідоцтво про народження дитини.**

За обставин, передбачених у підпункті 1 пункту 3 цього Порядку, також подаються **виписки з медичної картки дитини або консультаційного висновку спеціаліста**, видані після медичного обстеження та лікування дитини в закладах охорони здоров'я та науково-дослідних установах, визначених МОЗ, із зазначенням діагнозу згідно з Міжнародною класифікацією хвороб та споріднених проблем здоров'я десятого перегляду, отриманих у період здійснення воєнних дій, збройних конфліктів.

За обставин, передбачених у підпунктах 2 – 5 пункту 3 цього Порядку, також подаються копії:

- **заяви про вчинення щодо дитини кримінального правопорушення** або про залучення дитини до провадження як потерпілої, зареєстрованої в установленому порядку у відповідних правоохоронних органах;
- **витягу з Єдиного реєстру досудових розслідувань** про відкриття кримінального провадження (незалежно від результатів досудового розслідування) за зазначеною заявою про вчинення злочину щодо дитини в зоні воєнних дій та збройних конфліктів
- **висновку експерта за результатами судової експертизи** (за наявності), проведеної в ході досудового розслідування в кримінальному провадженні, якою встановлено факти фізичного, сексуального насильства щодо дитини внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (за обставин, передбачених у підпункті 2 пункту 3 цього Порядку).

За обставин, передбачених у підпункті 6 пункту 3 цього Порядку, також подаються:

- **висновок оцінки потреб сім'ї (особи)** у соціальних послугах, підготовлений центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за формою, затвердженою Мінсоцполітики. До оцінювання потреб сім'ї (особи) може бути залучений психолог/практичний психолог, психотерапевт, психіатр, що працює в іншому закладі, установі, організації. На основі висновку оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах за згодою батьків/законних представників дитина направляється до відповідного закладу/організації для реабілітації та отримання відповідних соціальних послуг;
- **копія посвідчення з написом «Посвідчення члена сім'ї загиблого»,** якщо дитина отримала статус відповідно до Порядку надання статусу особи, на яку поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», деяким категоріям осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 740;
- **копії свідоцтва про смерть та документа,** що підтверджує загибель особи внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, або копія документа, що підтверджує смерть особи внаслідок поранення, контузії, каліцтва, отриманих внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, у разі загибелі батьків дитини або одного з них із числа цивільних осіб

КОМЕНТАР

► «законний представник дитини»

Положеннями Цивільного кодексу України встановлено, що законними представниками дитини є **батьки або усиновлювачі дітей**.

Особи, позбавлені батьківських прав, **перестають** бути законними представниками дітей.

Прийомні батьки, як і батьки-вихователі, є **законними представниками** прийомних дітей і діють без спеціальних на те повноважень як опікуни або піклувальники.

У разі відсутності в дитини батьків (усиновлювачів) їхніми законними представниками можуть бути **опікуни (малолітніх дітей) та піклувальники (неповнолітніх дітей)**.

Законодавством також закріплено, що до встановлення опіки або піклування і призначення опікуна чи піклувальника опіку або піклування над фізичною особою **здійснює відповідний орган опіки та піклування**.

Якщо над фізичною особою, яка перебуває в навчальному закладі, закладі охорони здоров'я або закладі соціального захисту населення, не встановлено опіку чи піклування або не призначено опікуна чи піклувальника, **опіку або піклування над нею здійснює цей заклад**.

Законними представниками **не можуть бути бабусі, дідусі й інші родичі**, незважаючи на те, що вони проживають разом з неповнолітніми або малолітніми, виховують їх тощо (якщо тільки вони не є опікунами).

Видати довіреність на представництво повноважень щодо малолітньої дитини **неможливо**, оскільки законне представництво не передоручається. Тому єдиними представниками дитини є її батьки (усиновлювачі) та частково опікуни (останні мають деякі обмеження, бо виступають радше як гаранті дотримання прав дитини).

«засвідчені в установленому порядку копії таких документів»

Порядок засвідчення вірності копії документів та виписок із них регулюється статтями 75–77 Закону України «Про нотаріат» та главою 7 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 року № 296/5)

Відповідно до чинного законодавства засвідчення вірності копії документів та виписок може вчинятися в будь-якій нотаріальній конторі (на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 року № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» наказом Міністерства юстиції України від 03.05.2022 року № 1760/5 був затверджений перелік нотаріусів, якими в умовах воєнного стану вчиняються нотаріальні дії щодо цінного майна).

Нотаріуси, посадові особи органів місцевого самоврядування та посадові особи консульських установ України, які вчиняють нотаріальні дії, засвідчують вірність копій документів, виданих юридичними особами, за умови що ці документи не суперечать закону, мають юридичне значення і засвідчення вірності їх копій не заборонено законом.

Вірність копії документа, виданого фізичною особою, засвідчується у випадках, якщо справжність підпису фізичної особи на оригіналі цього документа засвідчена нотаріусом, посадовою особою органу місцевого самоврядування, посадовою особою консульської установи України, начальником установи виконання покарань.

Вірність копії з копії документа може бути засвідчена нотаріусом, посадовою особою органу місцевого самоврядування, посадовою особою консульської установи України, якщо вірність копії засвідчена в нотаріальному порядку або якщо ця копія видана юридичною особою, що видала оригінал документа. У такому разі копія документа має бути викладена на бланку цієї юридичної особи з відміткою про те, що оригінал документа знаходиться у цієї юридичної особи.

«доказами підтвердження її місця проживання/ перебування на території, на якій ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованій Російською Федерацією»

Оформлення і видача довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, зокрема дитини, відбувається за положеннями однойменного Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 року № 509. Довідка є документом, який підтверджує факт внутрішнього переміщення і взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

На отримання довідки не мають права особи, які перемістилися в межах тимчасово окупованих Російською Федерацією територій, щодо яких не визначено дати завершення тимчасової окупації Російською Федерацією, перелік яких затверджений Мінреінтеграції.

» «висновок оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах»

Форма Акту оцінки потреб сім'ї/особи затверджена наказом Мінсоцполітики від 13.07.2018 року № 1005 «Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах».

Важливо! Висновок оцінки потреб у соціальних послугах робиться індивідуально по кожній дитині з метою забезпечення дотримання найкращих її інтересів (стаття 1 Закону України «Про охорону дитинства»).

6.1 Дитина, якій виповнилося 14 років, **має право самостійно звернутися до служби** у справах дітей та подати документи, зазначені в пункті 6 цього Порядку.

КОМЕНТАР

Право неповнолітньої дитини (неповнолітньою вважається дитина у віці від 14 до 18 років – стаття 6 Сімейного кодексу України, стаття 32 Цивільного кодексу України, стаття 3 Кримінального процесуального кодексу України) **самостійно звернутися до служби у справах дітей та подати документи на статус дитини**, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, передбачено статтею 9 Закону України «Про охорону дитинства» та підтверджується наявністю паспорта громадянина України (відповідно до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», паспорт громадянина України є документом, що посвідчує особу власника та підтверджує громадянство України. Паспорт громадянина України видається кожному громадянину України підрозділами Державної міграційної служби України після досягнення 14-річного віку).

7.

Якщо дитина, яка має право на отримання статусу, **залишилася без батьківського піклування**, а догляд за нею тимчасово здійснюється родичами або іншими особами (сусідами, знайомими) відповідно до пункту 31 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування пов'язаної із захистом прав дитини» (Офіційний вісник України, 2008 р., № 76, ст. 2561), документи, зазначені у пункті 6 цього Порядку, готуються службою у справах дітей за місцем виявлення такої дитини.

8.

У разі відсутності документів, зазначених в абзацах другому – п'ятому пункту 6 цього Порядку, Нацсоцслужба **не пізніше ніж через п'ять робочих днів із дати надходження письмового запиту** від законного представника дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, або керівника служби у справах дітей надає про таку дитину інформацію, що міститься в банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів.

9.

Заява про надання статусу **реєструється в журналі обліку** таких заяв, що ведеться за формою, затвердженою Мінсоцполітики. За результатами розгляду заяви робиться відповідна відмітка: надано статус/відмовлено в наданні статусу.

10.

Рішення про надання або відмову в наданні статусу приймається органом опіки та піклування протягом **30 календарних днів** з дати реєстрації заяви про надання статусу за результатами розгляду комісії з питань захисту прав дитини документів, зазначених у пункті 6 цього Порядку.

У рішенні зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, серія та номер свідоцтва про народження/паспорта, адреса місця проживання/перебування дитини, визначені у пункті 3 цього Порядку обставини, за яких вона постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (за винятком сексуального насильства, яке позначається літерою "А"), документи, що підтверджують такі обставини, а також дата і номер протоколу засідання комісії з питань захисту прав дитини.

Рішення про відмову в наданні статусу приймається в **разі відсутності одного з документів**, зазначених у пункті 6 цього Порядку (крім випадку, зазначеного в пункті 8 цього Порядку), та може бути оскаржене в суді.

11.

Інформація про дитину, якій надано статус, вноситься **до банк даних** про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів.

12.

Підставами для прийняття рішення органу опіки та піклування **про скасування статусу** є встановлення недостовірних відомостей у поданих документах або непідтвердження обставин, передбачених у підпунктах 1 – 6 пункту 3 цього Порядку, в ході досудового розслідування у кримінальному провадженні за заявою про вчинення злочину щодо дитини або судового розгляду.

Досягнення особою повноліття **не є підставою** для скасування статусу.

Рішення про скасування статусу **може бути оскаржено в суді**.

Представникам Національної соціальної сервісної служби України важливо бути обізнаними щодо наявної державної підтримки дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів.

Станом на березень 2024 року найважливішим **невирішеним питанням** залишається надання належного соціального захисту та підтримки постраждалим дітям. Відповідно до законодавства статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, що його було їй надано навіть через отримане поранення, контузію, каліцтво, **не передбачає жодних пільг та компенсацій**, крім безкоштовного харчування в закладах освіти.

Кожна постраждала дитина потребує відповідного лікування, реабілітації, психологічної підтримки та соціального захисту. Тому, одночасно з отриманням статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, діти, у разі наявності відповідних підстав, **можуть отримати ще деякі статуси**.

Законодавство України надає право дитині, яка отримала поранення, контузію, каліцтво, на отримання кількох – різних за своїми підставами та порядком набуття – **статусів з відповідними гарантіями**:

дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів;

дитина з інвалідністю внаслідок війни;

дитина з інвалідністю внаслідок одержаних на території України ушкоджень здоров'я, спричинених вибухонебезпечними предметами;

дитина з інвалідністю.

Варто знати, що:

▶ заходи щодо державної підтримки **дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів**, визначаються відповідно до Закону України «Про охорону дитинства» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#top>). Відповідний статус дітям надається за нормами Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 року № 268 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF#Text>), положення якого наводилися й аналізувалися вище;

▶ заходи щодо державної підтримки **дитини з інвалідністю внаслідок війни** визначаються відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#top>). Право дитини з інвалідністю внаслідок війни на визначені пільги передбачені статтею 13 цього Закону. Процедура надання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни встановлена постановою Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 року № 306 «Деякі питання встановлення зв'язку інвалідності з пораненнями чи іншими ушкодженнями здоров'я» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/306-2018-%D0%BF#Text>);

▶ заходи щодо державної підтримки **дитини з інвалідністю внаслідок одержаних на території України ушкоджень здоров'я, спричинених вибухонебезпечними предметами**, визначаються відповідно до Закону України «Про протиміну діяльність в Україні» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2642-19#top>).

Постраждалі мають право отримати необхідні види допомоги що зазначені в статті 10 цього Закону, відповідно до Порядку надання одноразової компенсації особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю, постраждалим внаслідок дії вибухонебезпечних предметів, і Порядку надання щорічної допомоги на оздоровлення особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю, постраждалим внаслідок дії вибухонебезпечних предметів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 29.09.2021 року № 1020 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1020-2021-%D0%BF#Text>);

» заходи щодо державної підтримки дитини з інвалідністю визначаються відповідно до Закону України «Про охорону дитинства», а також законів України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»

(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#top>),

«Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю»

(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14#Text>),

«Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»

(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#top>).

Інвалідність дітям встановлюється лікарсько-консультативною комісією відповідно до Порядку встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.11.2013 року № 917

(<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/917-2013-%D0%BF#Text>).

Одним з основних завдань Нацсоцслужби є реалізація державної політики у сфері здійснення державного **контролю за дотриманням прав дітей**.

Основними передумовами, що призводять до порушення прав дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, є:

- » **відсутність інформаційної та роз'яснювальної роботи серед батьків**, які є внутрішньо переміщеними особами, щодо можливості звернення до органу опіки та піклування з метою надання їм дитині статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, та отримання передбачених законодавством пільг;
- » **відсутність розроблених та прийнятих місцевих програм** з соціальної підтримки дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними;
- » **відсутність фінансування реалізації прийнятих програм** щодо соціальної підтримки дітей, яких торкається збройний конфлікт, та догляду за ними;
- » **відсутність аналізу з боку ССД** співвідношення загальної кількості дітей ВПО на відповідній території до кількості дітей, які отримали статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;

- ▶ **відсутність унесених відомостей** про внутрішньо переміщених «статусних» дітей до книги обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які прибули з інших територій;
- ▶ **відсутність взаємодії ЦСС із ССД**, спрямованої на вжиття заходів щодо надання дітям, які проживають на відповідній території, статусу постраждалих унаслідок воєнних дій та збройних конфліктів та комплексу необхідних послуг;
- ▶ **порушення вимог ведення Журналу обліку заяв** про надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, форма якого затверджена наказом Міністерства соціальної політики від 20.07.2018 року № 1044;
- ▶ **наявність великої черги в ЦСС** на проведення оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах;
- ▶ **складання ЦСС одного узагальненого висновку** оцінки потреб щодо усіх дітей в родині, яким надано статус постраждалих внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, що не дає можливості оцінити відповідність потреб та послуг індивідуально по кожній дитині, яка має відповідний статус;
- ▶ **вимога надання додаткових документів**, які не передбачені законодавством (порушення пункту 6 Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 року № 268);
- ▶ **порушення органом опіки та піклування 30-денного терміну** щод прийняття рішення про надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- ▶ **несвоєчасне внесення до Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Діти» відомостей** про дітей, які отримали статус постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- ▶ **відсутність в обліково-статистичних картках дітей** в Єдиній інформаційно-аналітичній системі «Діти» інформації щодо заходів соціального захисту, надання дітям соціальних послуг, у тому числі психологічних, відповідно до оцінки потреб дитини чи сім'ї;
- ▶ **відсутність координації діяльності з боку ССД** стосовно захисту прав та інтересів, зокрема забезпечення пільгами (безоплатне харчування в закладах освіти, забезпечення умов для оздоровлення та відпочинку);
- ▶ **відсутність достатньої кількості кадрів**, які забезпечують цивільно-правовий, соціальний захист дітей на відповідній території (працівників ССД (відповідно до статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»), ЦСС, ФСР).

Соціальний захист дітей, які отримали статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів

- Заходи, впровадження яких сприятиме забезпеченню соціального захисту дітей, які отримали статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів:
- проведення аналізу та розроблення, у разі потреби, проектів нормативно-правових актів з урахуванням умов воєнного стану, зокрема щодо забезпечення розробки програми реабілітації дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- затвердження методичних рекомендацій для органів місцевого самоврядування щодо встановлення статусу дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, забезпечення реабілітації та надання відповідних соціальних послуг;
- удосконалення процедури встановлення статусу дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, шляхом створення можливості подання документів в електронному вигляді;
- внесення змін до законодавства з метою забезпечення прав дітей, зокрема створення можливості отримання статусу дітьми, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів та були вивезені батьками та законними представниками за кордон;
- посилення інституційної спроможності працівників соціальних служб органів місцевого самоврядування, які здійснюють надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, та виділення їм допомоги;
- розроблення та затвердження методичних рекомендацій для батьків, вихователів та надавачів соціальних послуг щодо виявлення ознак впливу травматичних подій, пов'язаних з воєнними діями та збройним конфліктом, з метою виявлення відповідних ознак у дітей при встановленні статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів; проведення спеціалізованих навчань з питань надання статусу дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, забезпечення реабілітації та надання соціальних послуг, а також забезпечення відповідними методичними матеріалами;
- розроблення дистанційного навчального спецкурсу для спеціалістів з метою підвищення їх обізнаності щодо забезпечення реабілітації та надання соціальних послуг дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, їх батькам та законним представникам;
- внесення змін до Акту оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах, затвердженого наказом Мінсоцполітики від 13.07.2018 року № 1005, з урахуванням особливостей здійснення оцінки для встановлення статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;

- налагодження дієвої співпраці з міжнародними державними та громадськими організаціями, зокрема у соціальній сфері, та вивчення досвіду інших країн щодо забезпечення реабілітації та надання соціальних послуг дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- розміщення на офіційних веб-сайтах центральних органів виконавчої влади, обласних, Київської міської держадміністрацій, органів місцевого самоврядування інформації щодо соціального захисту та встановлення статусу дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- проведення інформаційно-просвітницької роботи (інформаційних кампаній, опитувань) із залученням громадських об'єднань, засобів масової інформації, а також суб'єктів взаємодії, які здійснюють заходи соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, з використанням сучасних каналів комунікації для підвищення рівня усвідомлення проблеми травми війни, рівня поінформованості населення;
- проведення освітніх заходів, включення до програм підвищення кваліфікації працівників соціальної сфери спецкурсів з питань реабілітації та надання соціальних послуг дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- поширення інформаційних матеріалів серед українських біженців за кордоном з метою інформування щодо можливості отримання статусу дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, працівників консульських установ та дипломатичних представництв України за кордоном;
- здійснення контролю за евакуйованими дітьми, які переміщені за кордон у складі інституційних закладів, з метою забезпечення права на встановлення статусу дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, та моніторингу дотримання і захисту їх прав;
- запровадження механізму відшкодування надавачу соціальних послуг вартості наданих ним соціальних послуг шляхом соціального замовлення;
- проведення моніторингу ефективності здійснення заходів з реабілітації та надання соціальних послуг дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, органами місцевого самоврядування, з урахуванням нових викликів, що виникають у цій сфері.

При здійсненні координації підтримки та моніторингу надання соціальних послуг дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів спеціалістам Національної соціальної сервісної служби та регіональному персоналу **варто звертати увагу** на дотримання вимог законодавства стосовно встановлення статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, та організації й надання соціальних послуг, **зокрема забезпечувати:**

на регіональному рівні:

- проведення навчань для спеціалістів, залучених до встановлення статусу та організації реабілітації, надання соціальних послуг дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- здійснення картування закладів та установ, в тому числі недержавних громадських організацій, що здійснюють заходи з реабілітації та надають соціальні послуги дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- розгляд питань забезпечення організації реабілітації та надання соціальних послуг дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, під час нарад, координаційних рад;

на рівні ОМС / військових адміністрацій:

- проведення правопросвітницьких кампаній та інформаційно-комунікативних заходів з метою підвищення рівня обізнаності щодо можливостей встановлення статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, проходження реабілітації та отримання соціальних послуг;
- поширення інформації на території органу місцевого самоврядування щодо права на отримання статусу, процедури та переліку документів, необхідних для встановлення статусу, контактів структурних підрозділів та надавачів соціальних послуг та графіку їх роботи задля звернення;
- розроблення «дорожньої карти» (алгоритму дій) щодо встановлення статусу дитині, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, реабілітації та отримання соціальних послуг;
- облік звернень, своєчасне реагування, здійснення взаємодії суб'єктів (взаємоінформування, здійснення оцінки потреб, забезпечення соціального захисту та організації надання соціальних послуг дитині, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, та її сім'ї);
- здійснення аналізу охоплення соціальними послугами та заходами реабілітації дітей, яким встановлено статус дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- здійснення аналізу недотримання строків здійснення оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах, в тому числі через недостатню кількість фахівців із соціальної роботи;
- проведення моніторингу стану виконання індивідуальних планів соціального захисту дитини, яка опинилася в складних життєвих обставинах, дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, з числа дітей, яким встановлено статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- здійснення аналізу відмови органу опіки та піклування при зверненні щодо встановлення статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Особливості виявлення ознак насильства, що його зазнала дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів при здійсненні оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах

Процес здійснення оцінювання потреб регламентується нормативно-правовими актами:

Закон України "Про соціальні послуги"

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0943-18#Text>

Постанова КМУ від 1 червня 2020 р. № "587 Про організацію надання соціальних послуг"

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>

та Порядком організації надання соціальних послуг ОМС (у разі його затвердження)

Постанова КМУ від 1 червня 2020 р. № 585. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>

Постанова КМУ від 5.04.2017 №268 "Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів"

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>

Наказ Мінсоцполітики від 13.07.2018 № 1005 Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>

Хто може здійснювати оцінювання потреб:

соціальний менеджер

фахівець із соціальної роботи

соціальний працівник

Термін здійснення оцінювання потреб:

протягом п'яти робочих днів з дати виявлення/повідомлення

Результатом здійснення оцінювання потреб є заповнення

відповідного акту - наразі затверджений Наказом Міністерства соціальної політики України 13 липня 2018 року № 1005

Підготовчий етап для здійснення оцінювання потреб:

- ▶ Перед здійсненням оцінювання потреб важливо ознайомитись з ознаками та наслідками (індикаторами) переживання дітьми різних вікових категорій подій, пов'язаних з війною. Наведені нижче.
- ▶ Ознайомитись з формою Акту оцінки потреб особи та її сім'ї та підготувати достатню кількість копій.
- ▶ У разі, коли до оцінювання потреб будуть залучені інші спеціалісти - важливо розподілити ролі та обов'язки. Зокрема - хто буде спілкуватись з дорослими, з дітьми, документувати інформацію, слідкувати за безпекою.
- ▶ Підготувати додаткові матеріали для взаємодії з дітьми різного віку.
- ▶ Домовитись з батьками\законними представниками та залученими спеціалістами про день та час початку здійснення оцінювання потреб та тривалість.

Варто зазначити, що при самостійному зверненні батьків/законних представників дитини до ФСР/надавача соціальних послуг ОМС - оцінювання **може розпочинатися невідкладно**. Обов'язковим є візит за місцем проживання дитини та її сім'ї та продовження здійснення оцінювання.

У випадку, коли надійшло повідомлення щодо необхідності здійснення оцінки від суб'єктів - важливо попередити батьків/законних представників дитини про візит та час, необхідний для проведення оцінювання (бесіда з дорослими та з дітьми, спостереження та заповнення форми Акту оцінки потреб). Важливо зазначити, що оцінювання відбувається щодо індивідуальних потреб кожної окремої дитини.

Інформацію доцільно збирати такими методами:

інтерв'ювання (опитування) батьків/законних представників, дитини, її наявних родичів, людей з найближчого оточення;

аналіз документів (історія хвороби, записи фахівців, до яких раніше зверталися тощо); спостереження за особливостями поведінки дитини та дорослих, що її оточують, умовами проживання (відвідування клієнта на дому / у місці тимчасового перебування), стосунками в родині;

психодіагностика (використання різноманітних тестових методик).

Етап здійснення оцінювання потреб

Початок здійснення оцінювання потреб дитини розпочинається з встановлення контакту з дорослими, які піклуються про дитину та безпосередньо з кожною дитиною на основі щирості, відкритості та взаємної довіри, що допомагає створити атмосферу безпеки й психологічного комфорту для дорослих та дітей.

ЗАВДАННЯ:

- зібрати та проаналізувати інформацію про дитину, обставини, що відбулися в житті дитини пов'язані з війною;
- зафіксувати прояви моральних та психологічних страждань (травми) дитини, що не потребують доведення, і які вона перенесла внаслідок її проживання/перебування в умовах воєнних дій, збройних конфліктів, тимчасової окупації, її внутрішнього переміщення або переміщення за кордон, як наслідок залишення свого місця проживання/перебування у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, а також загибелі (зникнення безвісти), потрапляння у полон, смерті внаслідок отриманих у результаті збройного конфлікту поранення, контузії або каліцтва на території України чи за кордоном її батьків або одного з них - із числа цивільних осіб, а також її батьків або одного з них;
- визначити потреби та проблеми, які необхідно вирішити для задоволення потреб дитини;
- визначити сильні сторони та ресурси батьків/законних представників, тсаної дитини, членів родини;
- надати інформацію про можливості отримання допомоги на території ОМС та сусідніх громадах;
- надати інформацію по порядок звернення та перелік документів для отримання соціальних та інших послуг як для дитини, так і для батьків/законних представників дитини, подекуди й родичів;
- за потреби надати інформацію про порядок встановлення статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

У разі підтвердження під час здійснення оцінювання потреб складних життєвих обставин або приналежність до вразливих категорій населення, - зокрема виявлення наслідків воєнних дій і збройних конфліктів для дитини та її законних представників соціальний менеджер/фахівець із соціальної роботи/соціальний працівник **надає такій особі/сім'ї допомогу в оформленні заяви про надання соціальних послуг і пакета документів**, що додаються до неї.

Важливо зазначити, що часто батьки не обізнані щодо **довготривалих наслідків** переживання дітьми подій, пов'язаних з війною та можуть не проявляти активності щодо отримання соціальних послуг. Або ж відповідні послуги відсутні в громаді.

Фахівцям, що здійснюють оцінювання потреб **варто приділяти додаткову увагу** проясненню ознак та наслідків переживання дітьми подій, пов'язаних з війною та залучати батьків до взаємодії у питаннях надання соціальних послуг всім членам сім'ї дитини.

Важливо **мати інформацію** щодо установ, закладів комунального сектору, так і недержавного сектору щодо умов, можливостей, місця знаходження, часу роботи та вимог щодо звернення та отримання послуг на території громади.

У разі виявлення **випадку жорстокого поводження з дитиною** зокрема домашнього насильства, залишення дитини без піклування батьків соціальний менеджер/фахівець із соціальної роботи/соціальний працівник невідкладно інформує про це службу у справах дітей та уповноважений підрозділ органу Національної поліції, у разі виявлення факту вчинення домашнього насильства стосовно недієздатних осіб - уповноважений підрозділ органу Національної поліції та орган опіки та піклування.

У разі існування внаслідок вчинення домашнього насильства або інших обставин загрози життю чи здоров'ю особи, в тому числі дитини, про це **негайно інформується** уповноважений підрозділ органу Національної поліції за номером телефону 102 для вжиття спеціальних заходів до припинення насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення.

Виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах та забезпечення їх соціального захисту проводиться згідно з Порядком забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження, затвердженим **постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 585**.

При здійсненні оцінки потреб дитини, висновок якої є, зокрема, одним з документів, на підставі якого приймається рішення, частіше за все зазначається, що дитина зазнала **психологічного насильства**.

Психологічне насильство, якого зазнала дитина внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі – психологічне насильство), – моральні та психологічні страждання (травми) дитини, що не потребують доведення, і які вона перенесла внаслідок її проживання/перебування в умовах воєнних дій, збройних конфліктів, тимчасової окупації, її внутрішнього переміщення або переміщення за кордон, як наслідок залишення свого місця проживання/перебування у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, а також загибелі (зникнення безвісти), потрапляння у полон, смерті внаслідок отриманих у результаті збройного конфлікту поранення, контузії або каліцтва на території України чи за кордоном її батьків або одного з них – із числа цивільних осіб, а також її батьків або одного з них – з числа осіб, визначених пунктом 2 Порядку надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України.

Фахівцям необхідно **виокремлювати індикатори наявності моральних та психологічних страждань** (травм) дитини, що не потребують доведення, та вказувати їх при документуванні оцінки потреб і підготовці висновку оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах. На основі висновку оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах за згодою батьків/законних представників дитина направляється до відповідного закладу/організації для реабілітації та отримання відповідних соціальних послуг.

Моральна шкода – страждання, заподіяні громадянину внаслідок фізичного чи психічного впливу, що призвело до погіршення або позбавлення можливості реалізації ним своїх звичок і бажань, погіршення відносин з оточуючими людьми, інших негативних наслідків морального характеру.

Моральна травма не кваліфікується як психічний розлад, проте може впливати на сфери емоційного, психологічного, поведінкового, соціального та духовного функціонування особистості.

ВПЛИВ ВІЙНИ НА МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ОЗНАКИ ТРАВМАТИЧНОЇ ПОДІЇ

Найновіша версія Міжнародної класифікації хвороб (Всесвітня організація охорони здоров'я, 2018 р.) – МКХ-11 – вважає **подію травматичною**, якщо вона надзвичайно загрозлива чи жахлива. Травматичний стрес у дитинстві стосується **фізичних та емоційних реакцій дитини на небезпечні для життя події або на події, що загрожують фізичній цілісності дитини чи когось критично важливого для неї**. Події перевищують здатність дитини впоратися зі збудженим почуттям жаху, безсилля та сильного фізіологічного подразнення. Переживання травматичних подій може глибоко вплинути на готовність дитини довіряти іншим людям, на її відчуття особистої безпеки та на ефективність орієнтування в життєвих змінах. **Травма часто порушує або руйнує уяву** чи змушує травмованих людей відчувати, як їхня уява знову повертає їх до небезпеки. Відсутність уяви та здатності уявити зміни в житті означає, що людині буде складно організувати та змінити щось для себе в майбутньому. (Ван дер Колк, Б. А. (2014 р.). Тіло веде лік: Роль мозку, розуму і тіла у зціленні травми).

Травми умовно поділяються на травми I та II типів.

Травма I типу — це раптова, несподівана, одноразова травматична подія або психологічна травма, що виникла після серії подій.

Травми II типу є наслідком різноманітних і повторюваних тривожних переживань у ранньому дитинстві, таких як погане поводження, жорстоке поводження, експлуатація та насильство, пов'язані з війною і конфліктами. Важкі травми II типу також називають комплексними травмами, які часто супроводжуються серйозними труднощами щодо контролю емоцій і призводять до появи різноманітних і поширених проблем, що негативно позначаються на багатьох сферах життя дитини.

(Клітермес, М.Д., Вамсер, Р.А. (2012 р.). Застосування для молоді зі складною травмою. У Дж. Коен, А. Маннаріно та Е. Деблінгер (ред.), Застосування ТФКПТ для дітей та підлітків (стор. 175–196). Нью-Йорк: Guilford Press.).

Травматичні події в умовах надзвичайних та екстремальних ситуацій називають **колективними**.

Колективна травма – це психічна травма, яку отримала група людей будь-якого розміру, аж до цілого суспільства, внаслідок соціальної, техногенної чи екологічної катастрофи або злочинних дій політичних чи інших соціальних суб'єктів.

(Колективна травма. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>).

Основні види травматичних ситуацій, які можуть завдати психологічної травми дитині:

- ▶ фізичне, сексуальне, економічне або психологічне насильство;
- ▶ домашнє насильство;
- ▶ природні катаклізми та техногенні катастрофи;
- ▶ терористичні акти;
- ▶ воєнні дії, збройні конфлікти;
- ▶ загроза застосування зброї;
- ▶ раптова або насильницька втрата близької людини;
- ▶ зловживання психоактивними речовинами (особисте або сімейне);
- ▶ міграція, досвід біженців, вимушене переміщення;
- ▶ нещасні випадки, аварії або захворювання, що загрожують життю;
- ▶ спостереження насильства або нещасного випадку;
- ▶ розлучення батьків;
- ▶ перебування без батьків;
- ▶ ув'язнення тощо.

Дитячий травматичний стрес – це особлива форма загальної стресової реакції, яка переважає психологічні, фізичні, адаптаційні можливості дитини. Дитячий травматичний стрес – це переживання особливого роду, результат взаємодії дитини і навколишнього світу; це – нормальна реакція на ненормальні обставини, що виникають у дитини, яка переживає щось, що виходить за рамки її звичайного досвіду.

Характерними рисами для визначення дитячого травматичного стресу є:

- ▶ усвідомлення, тобто дитина знає, що з нею сталося, через що у неї погіршився психологічний стан, вона може визначити дію стресу в просторі й часі;
- ▶ обумовленість зовнішніми причинами (наприклад, пожежа, катастрофа, смерть близької людини тощо);
- ▶ руйнація первинного способу життя, тобто дитина вже не може продовжувати свою життєдіяльність у звичайному ритмі, їй необхідно перебудувати систему своїх відносин, особливості своєї діяльності, без чого не відбудеться адаптація до нових умов життєдіяльності;
- ▶ відчуття небезпеки, безпорадності та безсилля.

Можна виділити **два типи поведінки** дитини, яка пережила травматичну ситуацію:

Інтерналізована поведінка – це поведінка, спрямована всередину, на себе:

- закритість і уникнення контактів з іншими («присутні, але не включаються»);
- ознаки зниженого настрою, аж до депресії;
- недостатність спонтанності та ігрової поведінки;
- слухняність і легка піддатливість;
- надмірна пильність і лякливість;
- фобічні реакції на нетипові подразники;
- часті головні болі або болі в животі;
- порушення харчового циклу;
- схильність до адиктивної поведінки;
- можливі погрози самогубством;
- схильність до дисоціативних розладів;
- нанесення собі пошкоджень.

Екстерналізована поведінка – це поведінка, спрямована на інших:

- діти можуть бути агресивні, ворожі та деструктивні;
- вони можуть поводити себе зухвало, самі провокувати або здійснювати напади на інших;
- вони можуть знущатися над тваринами (аж до їх убивства);
- вони схильні до деструктивних форм поведінки (наприклад, до підпалів);
- їх поведінка може бути сексуально забарвленою або сексуально спрямованою.

ІНДИКАТОРИ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТАНУ ДИТИНИ, постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів

Індикатори переживання травматичного стресу

1. Інтрुзивні спогади, думки та відчуття.

Ці спогади можуть виникати в будь-який час дня, цілком несподівано внаслідок дії певних чинників чи нагадувань з оточення дитини. Вони можуть з'являтися вночі у вигляді жахів чи поганих снів. Ці спогади є надзвичайно реалістичними та страшними, вони можуть ставати нестерпними. Нічні жахіття засмучують і виснажують дітей. Якщо жахіття повторюються, діти можуть боятися лягати спати або засинати знову. Нестача сну в дитини може призвести до роздратованості й ускладнити здатність зосереджуватись протягом дня, що негативно впливатиме на навчання й стосунки з однолітками. Старші діти можуть соромитись своїх нічних жахів і нікому про це не казати: це, очевидно, призведе до того, що жахіття будуть повторюватись і далі.

2. Збудливість.

Діти внаслідок травматичних подій можуть виявляти фізіологічну збудливість: бути надмірно нервовими, непосидючими, тривожними, лякливими. Вони можуть частіше дратуватись, їм може бути важко зосередитись. Дітям може бути важко засинати або спати без пробуджень. Ці прояви можуть негативно вплинути на життя дитини: на її стосунки з близькими та однолітками, успішність у навчанні, сон. Фізіологічна збудливість тісно пов'язана з інтрुзивними спогадами.

3. Уникання.

Уникання може бути когнітивним (тобто намагання не думати про травматичні події й не згадувати про них) або поведінковим (намагання уникнути нагадування про травматичні події й про пов'язані з ними місця і людей, уникання розмов про подію). Явище уникання встановлює мішені для втручання з двох основних причин. По-перше, уникання може спричинити обмеження функціонування дитини: воно справляє первинний і безпосередній вплив на її життя. По-друге, хоча уникання може забезпечити певне короточасне полегшення, у тривалій перспективі воно буде тільки підтримувати проблему дитини.

Кожна дитина є унікальною та неповторною, тому і реакції на травматичну подію будуть різні, відповідно до їхнього віку, статі, минулого, темпераменту. Немає правильних або неправильних реакцій. Діти можуть лякатись своїх же реакцій, побоюючись, що вони втрачають контроль або божеволіють.

Загальні реакції дітей на травмуючу подію можуть бути такими:

- ▶ дратівливість;
- ▶ тремтіння, особливо від гучних звуків;
- ▶ страхи;
- ▶ тривога;
- ▶ примхливість або швидка зміна настрою;
- ▶ побоювання виходити на вулицю;
- ▶ усамітнення, реакція горя;
- ▶ засмученість через дрібниці;
- ▶ істерики;
- ▶ роздратованість;
- ▶ неспокій;
- ▶ проблеми з концентрацією уваги;
- ▶ порушення сну;
- ▶ жахиття;
- ▶ виникнення образ в уяві в денний час тощо;
- ▶ абстрагованість, воєнні теми в іграх, депресія, плаксивість, напади гніву;
- ▶ побоювання смерті інших членів сім'ї;
- ▶ хвилювання;
- ▶ втрата інтересу до повсякденної діяльності.

За якими симптомами можна зрозуміти, що дитина страждає від наслідків травмуючої події:

Симптом	Так	Ні
Порушення сну (засинання, протікання сну)		
Погіршення настрою та/або зниження рівня енергії (вигорання)		
Нез'ясовані страхи та уникаюча поведінка		
Схильність до самокопання (зазвичай у поєднанні з гнівом або почуттям провини)		
Нез'ясовні фізичні симптоми (біль, запаморочення, проблеми зі шлунково-кишковим трактом)		
Конфлікти у соціальному середовищі (родина, друзі, місце навчання, соціальна ізоляція) тощо		

Типові реакції дитини на травматичну подію залежно до віку

Вік	Типові реакції
2–5 років	«Гра» в подію, істерика, спалахи дратівливості, плач, плаксивість, підвищений страх (темряви, монстрів, самотності тощо), підвищена чутливість до звуків (грім, вітер, інші гучні звуки), порушення під час вживання їжі, сну та туалету, віра в те, що катастрофу можна відкотити назад, надмірне чіпляння до опікунів і проблемне розставання з ними, повернення до ранньої поведінки (белькотання, нічне нетримання сечі, смоктання пальця тощо)
6–11 років	Тривожність, підвищена агресія, гнів і дратівливість (знущання або бійки з однолітками), порушення сну та апетиту, звинувачення себе в подіях, зміна настрою, плач, сумніви в тому, що про неї піклуватимуться, страх можливих травм або смерті близьких у майбутньому, заперечення події, яка відбулася, скарги на фізичний дискомфорт (болі в животі, головні болі та апатичність), повторення одних і тих самих запитань, відмова обговорювати події, уникнення соціальної взаємодії, проблеми з успішністю (проблеми з пам'яттю та концентрацією), відмова відвідувати заклад освіти
12–18 років	Уникнення почуттів, постійні думки про катастрофу, дистанціювання від друзів та родини, гнів, образа, депресія, надзвичайна печаль, паніка, тривога (в тому числі тривога про майбутнє), перепади настрою, дратівливість, зміни апетиту і звичок сну, порушення успішності (проблеми з пам'яттю, концентрацією), відмова відвідувати заклад освіти, ризикована поведінка

(Романчук О. І. Психотравма та спричинені нею розлади: прояви, наслідки й сучасні підходи до терапії. URL: https://i-cbt.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Romanchuk_PTSD.pdf).

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ СПІЛКУВАННЯ З ПОСТРАЖДАЛИМИ ДІТЬМИ РІЗНОГО ВІКУ

3–6 років

Провідна діяльність

Для встановлення контакту з дитиною важливо взаємодіяти з нею через гру

Орієнтування у часі

Дитина орієнтується в часі завдяки таким описам: було світло, ранок чи темно, була зима, на вулиці було холодно тощо

Опис події

Дитина покладається на тактильні відчуття та пояснює явища через дію, підкріплюючи це тактильними рухами

Формулювання запитань

Запитання необхідно формулювати враховуючи особливості мислення дитини

При спілкуванні з дитиною можна використовувати таблиці з емоціями:

Для полегшення розповіді про травматичні події можна використовувати фігурку "чоловічка", попросити дитину намалювати, де саме їй було боляче:

6–10 (11) років

Орієнтування у часі

На початку цього вікового періоду діти знають дні тижня й вже можуть орієнтуватися у часі, але краще розповідають про події, орієнтуючись на свій графік та режим дня («Коли я йшла після танців...»)

Опис події

Розповідаючи про подію, діти акцентують на ситуації несправедливості й бажанні відновити рівність («Це несправедливо, що нам довелося поїхати. Я не хотів залишати свій дім»)

Формулювання запитань

Задаючи запитання, слід орієнтуватись на активну роботу аналізаторів у дитини шкільного віку (що ти бачив? що ти чув? яке на дотик? яке на смак?)

Підлітки та юнацький вік

Орієнтування у часі

Достатньо добре орієнтуються у часі, однак частіше, ніж дорослі, припускаються помилок під час визначення відстані, відрізків часу, послідовності дій

Формулювання запитань

Для налагодження взаємодії слід підсилити позицію «дорослого» у підлітка («Мені важливо дізнатись твою позицію», «Розкажи твоє бачення того, що відбувалось»). Важливо підсилювати відчуття компетентності та значущості наданої підлітком інформації, а також не відволікатись під час розповіді на сторонні справи, використовувати активне слухання (наприклад, підтримувати розповідь підлітка кивками голови) та надавати йому емоційну підтримку

Опис події

Можуть здійснювати опис події, покладаючись на власні переживання («Мені було страшно, я не могла закричати та втекти, ноги були ватні»).

У ході розповіді підліток часто слідує не ходу подій, а асоціаціям, що виникали, проте його не можна підганяти, обривати, договорювати за нього. Якщо підліток знаходиться у стані збудження або пригнічення у зв'язку з подією злочину, фактом затримання, доцільно обмежитись допитом лише в обов'язку, необхідному для невідкладних слідчих дій, а детальний допит трохи відкласти. Велике значення під час опитування має етап запитань та відповідей. Ставлячи питання, доречно ґрунтуватись на асоціаціях, які відповідають обсягу знань та колу інтересів опитуваного.

Підліткам легше впізнати предмет чи місце, ніж описати його

Особливості проведення опитування дитини

Попередня фаза:

- збір інформації про особливості розвитку дитини, її сім'ю та найближче оточення;
- визначення учасників опитування;
- формування питань для опитування.

Вступна фаза:

- знайомство з дитиною;
- пояснення їй мети зустрічі та ролі осіб, які присутні в кімнаті, а також встановлення контакту з дитиною;
- початок розмови з нейтральних тем;
- з'ясування можливостей вербалізації подій;
- зниження емоційного напруження дитини;
- під час вступної фази необхідно встановити, чи в змозі дитина відрізнити правду від обману;
- звільнення дитини від тягаря почуття провини і співвідповідальності;
- проговорення правил взаємодії – часового проміжку, можливості адавати питання, можливості оголосити перерву;
- варто також домовитись, що дитина може повідомити у будь-який час про втому, спрагу або інші потреби, а також про бажання зробити перерву.

Фаза вільної розповіді:

- дитину не слід переривати, навіть якщо вона відхиляється від суті справи чи вводить розгалужені побічні лінії;
- не слід також виправляти, уточнювати її висловлювання або їх корегувати, порівнювати з інформацією, яка відома з інших джерел;
- якщо у дитини виникають труднощі з тим, щоб почати вільну розповідь, варто полегшити початок розповіді допоміжними запитаннями;
- варто спробувати викликати у дитини сліди пам'яті, пов'язані з різними чуттєвими враженнями.

Фаза детальних запитань:

- питання про час події;
- питання про місце події;
- питання про осіб, які були присутні;
- питання про кількість/багатократність подій.

Слід звертати увагу на те, що коли ми ставимо значущі для дитини питання, її мовлення уповільнюється.

Завершальна фаза:

- ▶ стабілізація стану дитини;
- ▶ пояснення подальших кроків;
- ▶ наголошення на конфіденційності;
- ▶ розмова на нейтральні теми.

Завершальна фаза є істотною для захисту психіки дитини

Під час бесіди **ВАЖЛИВО** визначити:

- чи змінювався настрій дитини упродовж бесіди?
- що змінило настрій дитини?
- яка саме тема змінила настрій?
- які теми дитина оминала зовсім?
- на які запитання дитина реагувала емоційно бурхливо?
- про що говорила «мова тіла» дитини?

Важливо! Діагноз ПТСР, встановлений лікарем у дитини, повинен враховуватися при плануванні опитування. Інформація, отримана від дитини в період хвороби, може бути неповною, а тому її цінність та правдивість мож ставитися під сумнів.

Дитині важче помітити, запам'ятати й описати такі події:

- ▶ незвичні, незрозумілі події, розпізнавання та опис яких вимагає особливої інформації, яка виходить за межі знань дитини про навколишній світ;
- ▶ травматичні для дитини події, пов'язані з сильними негативним досвідом.

Особливе значення відіграють емоції у випадку отримання інформації від дітей, потерпілих від злочинів сексуального характеру, оскільки ці події викликають у дитини почуття провини, сорому, самозвинувачення, соціального нехтування та засудження. Отже, слід враховувати обмежену свободу висловлювань на цю тему й перекручення фактів, основою чого є захист власної репутації.

Як отримати статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів

КРОК 1

Визначити, **чи має право** ваша дитина/дитина, якою ви опікуєтесь, на оформлення статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Якщо ваша дитина до досягнення нею 18 років:

- ▶ отримала поранення, контузію, каліцтво;
- ▶ зазнала фізичного, сексуального насильства;
- ▶ була викрадена або незаконно вивезена за межі України;
- ▶ залучалася до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань;
- ▶ незаконно утримувалася, у тому числі в полоні;
- ▶ зазнала психологічного насильства;
- ▶ втратила одного/обох батьків внаслідок війни, то

дитина має / не має право на оформлення статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

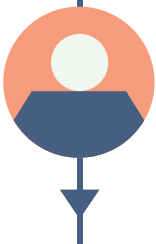
КРОК 2

Необхідно вирішити, **куди саме територіально ви будете звертатись** за отриманням статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів:

- ▶ орган опіки та піклування / служба у справах дітей за місцем фактичного проживання або перебування дитини як внутрішньо переміщеної особи;
- ▶ орган опіки та піклування / служба у справах дітей за місцем звернення;
- ▶ орган опіки та піклування / служба у справах дітей за місцем виявлення дитини місцевими органами виконавчої влади чи органами місцевого самоврядування.

КРОК 3

Визначити, **хто саме буде подавати** пакет документів:

- ▶ законний представник дитини (батько/мати/опікун/піклувальник/приймний батько або мати/батьки – вихователі дитячого будинку сімейного типу);
- ▶ власне дитина (з 14 років);
- ▶ представник органу опіки та піклування (у разі, якщо дитина переміщується без супроводження батьків або осіб, які їх замінюють);
- ▶ родичі дитини (баба, дід, прабаба, прадід, тітка, дядько, повнолітні брат або сестра, вітчим, мачуха).

КРОК 4

Підготувати **пакет документів**, які подаються для оформлення статусу, у двох примірниках:

- ▶ свідоцтво про народження дитини або інший документ, що посвідчує особу дитини;
- ▶ документ, що посвідчує особу заявника;
- ▶ документ, що підтверджує повноваження законного представника дитини (якщо дитина постійно проживає або перебуває у закладі охорони здоров'я, закладі освіти або іншому дитячому закладі – документ, що підтверджує факт перебування дитини в такому закладі) або родинні стосунки між дитиною та заявником;
- ▶ довідка про взяття дитини на облік як внутрішньо переміщеної особи (у разі наявності);
- ▶ паспорт громадянина України, виготовлений у формі книжечки (у разі наявності);
- ▶ паспорт громадянина України або паспорт громадянина України для виїзду за кордон у формі е-паспорта або е-паспорта для виїзду за кордон (у разі наявності);
- ▶ витяг з реєстру територіальної громади (у разі наявності).

У разі **відсутності відомостей** про задеклароване або зареєстроване місце проживання чи перебування дитини, зазначених вище документів, підтвердженням місця проживання або перебування дитини на території, на якій велися (ведуться) бойові дії, або тимчасово окупованій Російською Федерацією, можуть бути:

- ▶ відомості, які містяться в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно;
- ▶ документи про право власності батьків або дитини на рухоме чи нерухоме майно;
- ▶ свідоцтво про базову загальну середню освіту;
- ▶ атестат про повну загальну середню освіту;
- ▶ документ про професійно-технічну освіту;
- ▶ таблиць успішності або учнівський квиток;
- ▶ медичні документи.

Важливо! Наслідками воєнних дій і збройних конфліктів для дитини можуть бути одна, кілька або всі обставини. При цьому під час надання дитині статусу визначається обставина, яка справила найбільш негативний вплив на стан здоров'я та розвиток дитини.

Додатковий перелік документів до основного пакету документів, якщо дитина зазнала:

► **поранення, контузії чи каліцтва:** виписки з медичної картки дитини або консультаційного висновку спеціаліста, видані після медичного обстеження та лікування дитини, із зазначенням діагнозу згідно з Міжнародною класифікацією хвороб та споріднених проблем здоров'я десятого перегляду, отриманих у період здійснення воєнних дій, збройних конфліктів;

► **фізичного, сексуального насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалась до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань, незаконно утримувалася (у тому числі в полоні):**

- заява про вчинення щодо дитини кримінального правопорушення або про залучення дитини до провадження як потерпілої, зареєстрована в установленому порядку у відповідних правоохоронних органах;
- витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань про відкриття кримінального провадження (незалежно від результатів досудового розслідування) за зазначеною заявою про вчинення злочину щодо дитини в зоні воєнних дій та збройних конфліктів;
- висновок експерта за результатами судової експертизи (за наявності), проведеної в ході досудового розслідування в кримінальному провадженні, якою встановлено факти фізичного, сексуального насильства щодо дитини внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;

► **психологічного насильства:**

висновок оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах, підготовлений центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за формою, затвердженою наказом Міністерства соціальної політики України від 13.07.2018 року № 1005 «Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах».

УВАГА! Оцінка потреб здійснюється з відвідуванням місця перебування/проживання дитини та її законних представників

На основі висновку оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах за згодою батьків/законних представників **дитина направляється** до відповідного закладу/організації для реабілітації та отримання відповідних соціальних послуг;

► копія посвідчення з написом «Посвідчення члена сім'ї загиблого», якщо дитина отримала статус відповідно до Порядку надання статусу особи, на яку поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», деяким категоріям осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 року № 740;

► копія свідоцтва про смерть та документа, що підтверджує загибель особи внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, або копія документа, що підтверджує смерть особи внаслідок поранення, контузії, каліцтва, отриманих внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, у разі загибелі батьків дитини або одного з них із числа цивільних осіб.

КРОК 5

Подайте пакет документів до визначеного раніше органу опіки та піклування/служби у справах дітей.

УВАГА! Зафіксуйте номер та дату реєстрації поданої заяви. Термін прийняття рішення про надання або відмову в наданні статусу – 30 календарних днів.

КРОК 6

Рішення **приймається органом опіки та піклування** за результатами розгляду комісії з питань захисту прав дитини. Рішення після підписання керівником органу місцевого самоврядування передається заявникові.

УВАГА! Рішення про відмову в наданні статусу приймається в разі відсутності одного з документів, зазначених у пункті 6 Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF#Text>, та може бути оскаржене в суді.

Алгоритм дій суб'єктів надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, та їх взаємодія на рівні ОМС:

Суб'єкти надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, та їх взаємодія на рівні ОМС.

- ▶ орган опіки та піклування органу місцевого самоврядування;
- ▶ служба у справах дітей (відповідальний працівник, який приймає та готує пакети документів для розгляду на Комісії з питань захисту прав дітей);
- ▶ центр соціальних служб, центр надання соціальних послуг, фахівець із соціальної роботи надавача соціальних послуг;
- ▶ психолог/практичний психолог, психотерапевт, психіатр, який працює в іншому закладі, установі, організації;
- ▶ члени Комісії з питань захисту прав дітей органу місцевого самоврядування.

КРОК 1

Інформування щодо можливостей звернення для надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, на рівні ОМС.

Розміщення інформації зі вказанням контактів, суб'єктів та алгоритму:

- ▶ на сайті ОМС;
- ▶ на інформаційних ресурсах, доступних на території ОМС;
- ▶ на інформаційних ресурсах суб'єктів надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

КРОК 2

Інформування про можливість звернення за отриманням соціальних послуг та здійснення оцінки потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах.

Розміщення інформації зі вказанням контактів, годин роботи:

- ▶ комунального надавача соціальних послуг;
- ▶ інших надавачів соціальних послуг, які відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» мають повноваження надавати соціальні послуги та здійснювати оцінку потреб сім'ї (особи) у соціальних послугах.

